



## Joseph Baker een Engelse vogelverzamelaar in Nederland in het midden van de negentiende eeuw

Justin Jansen

Vanaf de jaren dertig van de negentiende eeuw ontstond er in kringen van Engelse valkeniers en vogelverzamelaars een grote interesse voor Oost-Brabant. Door contacten tussen de Valkenswaardse valkeniers en de *British Falconers Club*, waarbij de Brabanders zowel jachtvalken als bijzondere vogeleieren leverden aan de Engelsen, groeide Valkenswaard langzaam uit tot een pelgrimsoord voor Engelse ornithologen en eiverzamelaars. Een van hen was de Engelse preparateur en verzamelaar Joseph Baker. Zijn activiteiten in de streek rond Valkenswaard geven een inkijkje in de interessante vogelwereld van Oost-Brabant in die tijd.

### Justin J.F.J. Jansen & Ruud Vlek

Tijdens onderzoek naar in Nederland verzamelde vogels aanwezig in diverse Engelse musea stuitte de eerste auteur van dit artikel herhaaldelijk op ornithologisch materiaal bijeengebracht door ene 'J. Baker' of 'John Baker'. Na intensief speurwerk bleek het te gaan om de preparateur Joseph Baker (1813-1893) uit het Engelse graafschap Cambridgeshire. Baker verzamelde, kocht en verkocht ornithologisch materiaal uit Nederland aan verschillende particuliere vogelverzamelaars in Engeland. Uiteindelijk zijn deze collecties deels opgegaan in diverse Engelse natuurhistorische musea. Joseph Bakers verzamelwerk in Nederland is belangrijk, omdat het inzicht geeft in de samenstelling van de vroegere Nederlandse avifauna.

### DE PERSOON JOSEPH BAKER

Joseph Baker werd geboren op 27 juni 1813 in Melbourn, Cambridgeshire, Engeland. Zijn vader was horlogemaker en preparateur. Door hem opgeleid in de taxidermie was Jo-

seph al snel bedreven in het opzetten van vogels. In zijn jonge jaren trok hij er samen met zijn broertje George (geboren 1826) op uit om vogels en eieren te verzamelen. Hij verliet Melbourn in 1837 om zich in Londen te vestigen, en trouwde daar in maart 1837 met de acht jaar oudere Mary Long (1805- <1890). Samen kregen ze vijf kinderen (1838-1846).

Van 1840 tot 1842 werkte Baker voor de Engelse zoöloog en ornitholoog John Gould (1804-1881). In deze jaren bewerkte hij vooral het door Gould uit Australië betrokken zoölogische materiaal. Daarbij werkte hij in het *British Museum* samen met John Gilbert, die in opdracht van John Gould in Australië veel vogels en zoogdieren verzamelde (Tree 1991). De vele nieuwe zoogdier- en vogelsoorten hieronder vormden de basis voor de beroemde boeken van Gould over Australië (Gould 1841-1842, 1845-1863 en 1848). Nadat hij vertrok bij de firma Gould vestigde Baker zich als zelfstandig preparateur in Cardington Street in Londen, en werkte hij vaak samen met de preparateurs van het *British Museum*, Edward Gerrard sr. en jr. (Morris 2004). In 1849 werd hij door John Edward Gray aangesteld als preparateur in dit museum, vooral om Britse vogels op te zetten voor de tentoonstellingsgaleries.

Naast zijn preparateurwerk handelde Baker in door hem zelf in binnen- en buitenland verzamelde naturalia. Na zijn verzameltochten in Nederland in de tweede helft van de jaren 1850 maakte Baker enkele reizen naar Noorwegen (in 1861, 1862, 1866 en 1867). De laatste jaren van zijn leven, doof en weduwnaar, werd hij verzorgd door zijn dochter. Hij stierf begin 1893 in Londen, 79 jaar oud.

## DE VERZAMELAAR JOSEPH BAKER

Baker startte zijn activiteiten als vogelverzamelaar in Engeland rond 1838. Uit die beginjaren ligt er in het Britse Museum van hem materiaal binnengekomen in 1839, 1840, 1849, 1851 en 1854. In totaal gaat het hierbij om bijna 500 vogels en 66 nesten met eieren, merendeels afkomstig uit Cambridgeshire, Engeland (Sharpe 1906).

Hierna zien we de naam Baker herhaaldelijk terug in Engelstalige en Nederlandse ornithologische literatuur waarin materiaal afkomstig uit Nederland wordt vermeld (Wolley & Newton 1864-1907, Oates *et al.* 1901-1903, Dresser 1905-1910, Sharpe 1906 en Van Pelt Lechner 1917). Ook staat veel extra informatie in de collectiecatalogi van Sealy (1863, in het *University Museum of Zoology CUMZ* in Cambridge) en Salvin & Godman (1855-1881, in het *British Museum of Natural History BMNH* in Tring). Persoonlijke notities en publicaties over zijn bezoeken aan Nederland ontbreken echter. Hierdoor blijven er vraagtekens over verzamel-locaties en Bakers persoonlijke betrokkenheid bij bepaalde specimens. Aanleiding hiervoor is het feit dat sommige verzamelde legfels op Bakers etiketten van opmerkelijke en vermoedelijk onjuiste plaatsaanduidingen zijn voorzien. Voorbeelden daarvan zijn

drie legfels van Bosruiter opgegeven als verzameld in het plassengebied bij de Hollandse IJssel (ZH) in 1856 en 1857, een legsel van Goudplevier aldaar, en een legsel van Hop uit de omgeving van Dordrecht (ZH). Met name de twee eerste soorten zijn nooit eerder of later uit dit gebied gemeld. Vermoedelijk zijn de eieren van deze heide- en hoogveensoorten afkomstig uit Oost-Brabant en per vergissing toegeschreven aan Zuid-Holland.

Naast deze vermoedelijk foutieve etiketteringen is een ander probleem dat op labels en in de genoemde catalogi Nederlandse plaatsnamen fonetisch zijn verbasterd of van slecht leesbare handschriften zijn overgenomen. Het is dan gissen naar de vermoedelijke correcte plaatsnamen. Voorbeelden zijn 'Dort' (Dordrecht), 'Domelle' (Dommelen NB), 'Helford' (Helvoirt NB), 'Ouderkirk', 'Alkerk' en 'Altkerk' (Ouderkerk a/d IJssel ZH), 'Ziekzee' (Zierikzee Z); 'Sow' is vermoedelijk Son (NB) en 'Orel' mogelijk Ospel (NB) of Borkel (NB).

Door het samenvallen van verzameldatum in Oost-Brabant en Zuid-Holland lijkt het er op dat meerdere verzamelaars actief waren voor Baker. Plaatselijke verzamelaars rond Valkenswaard (NB) zoals de valkenier Arnold Bots en de handelaar Petrus Jaspers hielpen Baker vermoedelijk aan materiaal uit de wijdere omstreken van Zuidoost-Brabant. Van beide heren zijn ook aantekeningen op labels terug te vinden in collecties van Engelse verzamelaars en in die van het vroegere Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden (archief Nederlands Centrum voor Biodiversiteit, Leiden). Beide verzamelden zowel eieren als vogelhuiden. Wie de contactpersonen waren in Zuid-Holland is onbekend, maar Rotterdam kende toen verschillende actieve eier- en vogelverzamelaars



Eieren van Bosruiter verzameld te Heeze (NB) ca. 1855-56 door J. Baker (BMNH 1973.GS.90). *Eggs of Wood Sandpiper, collected in Heeze, Noord-Brabant, by Joseph Baker.*

Foto H. Taylor, copyright Natural History Museum, Londen.

Tabel 1. Huidige locatie van Nederlandse vogelspecimens verzameld door Joseph Baker. *Bird specimens collected or acquired by Joseph Baker in the Netherlands (1855-1887) and still present in British natural history museums.*

museum	balgen skins	legsels clutches	eieren eggs	ex collectie former private collection
British Museum of Natural History, Tring	39	56	210	Wolley, Salvin & Godman Cambridge University
Cambridge Museum of Zoology, Cambridge	0	120	366	Wolley / Newton, Sealy
Booth Museum of Natural History, Brighton	0	?	132	P.S. Godman
<b>totaal total</b>	<b>39</b>	<b>306</b>	<b>708</b>	



Foto H. Taylor, copyright Natural History Museum, London.

Huid van juveniele Hop, verzameld in 1855 te Valkenswaard door J. Baker (BMNH 1879.4.5.1377). *Juvenile Hoopoe, collected 1855 in Valkenswaard, Noord-Brabant, by Joseph Baker.*

(o.a. de poelier J.W. Klaassen en G.H.W. en G.M.H. van den Bergh). De door Baker in 1855-1887 verzamelde eieren en vogelhuiden zijn dus vermoedelijk slechts gedeeltelijk door hemzelf in Nederland bijeengebracht, maar ook deels betrokken van diverse helpers. Baker verkocht zijn verzamelde specimens niet alleen aan het Brits Museum maar ook aan verschillende Engelse privé-verzamelaars zoals Thomas E. Buckley, Philip Crowley, Frederick DuCane Godman, Percy Sladen Godman, Alfred & Edward Newton, Osbert Salvin, Alfred Forbes Sealy, Henry Seebohm, Henry Baker Tristram en John Wolley. Het Nederlandse materiaal kwam vooral terecht in de collecties van Wolley-Newton, Salvin, de Godmans en Sealy. Dit Nederlandse vogelmateriaal is thans nog terug te vinden in de natuurhistorische musea in Tring, Cambridge en Brighton (tabel 1).

#### NEDERLANDSE AVIFAUNISTISCHE GEGEVENS UIT BAKERS VERZAMELING

De labels (voor zover voorzien van meer dan alleen de soortnaam) van eieren en balgen uit Nederland bevatten interessante gegevens. Dit vooral omdat ze inzicht geven in de samenstelling van de Nederlandse vogelwereld in het midden van de negentiende eeuw, vooral rond Rotterdam en Valkenswaard (tabel 2). Valkenswaard was aanvankelijk bekend in Engeland vanwege de valkerij (Schlegel & Verster van Wulverhorst 1844-1853, van Oorschot 1974), maar onder Engelse eierverzamelaars spoedig ook vanwege de diversiteit aan bijzondere vogelsoorten. Voor zijn eigen preparatiebedrijf ging Baker vermoedelijk drie maal naar Nederland, in de lenten van 1855, 1856 en 1857. Hierna verkreeg hij Nederlands vogelmateriaal via de handel, zijn contacten met Valkenswaardse valkeniers en mogelijk ook op de *Leadenhall Market* in Londen, waar veel eieren, pluimvee en jachtwild werd verhandeld, ook uit Nederland. In totaal werden in Engelse musea ruim 300 aan Baker toegeschreven legsels en zo'n 40 balgen als uit Nederland afkomstig teruggevonden (zie tabel 1). Om Bakers veldwerk in Nederland te beschrijven is alles in kalenderjaren uitgesplitst.

#### 9 mei - midden juni 1855

Bakers eerste bezoek aan Nederland beperkte zich tot Valkenswaard. Dit bezoek viel samen met dat van de 32-jarige

William M. Bridger uit Guildford, Surrey (Bridger 1855). De specimens verzameld door Baker (122 eieren en 9 balgen, tezamen van 23 soorten) werden gelabeld zonder exacte vindplaats. Wel zaten er tussen de vogelhuiden enkele nu bijzondere soorten zoals die van een volwassen mannetje Kleinst Waterhoen (eerste vogel verzameld in Nederland), een Klapekster, twee Grauwe Klauwieren, een Ortolaan en een Hop. Ook werd één levende jonge Klapekster naar Engeland gebracht (door wie is niet bekend) maar deze ging spoedig na aankomst dood. Enkele bijzondere legsels verzameld tijdens dit eerste bezoek waren die van Kleinst Waterhoen (drielegsel), Bonte Strandloper (tweelegsel), Bosruiter (zes eieren afkomstig uit meerdere legsels) en Roodkopklauwier (ca. 6 legsels, samen 25 eieren). Zulke in Engeland afwezige of zeldzame broedvogels maakten uiteraard dit gebied bijzonder aantrekkelijk als verzamelgebied voor Engelse collectie-neurs.

### 30 april - midden juni 1856

Uitgaande van de data van zijn specimens verzamelde Baker de eerste drie weken van mei in Oost-Brabant (62 eieren en een balg). Uit de laatste week van mei dateren een klein aantal eieren en balgen uit de omgeving Dordrecht en Rotterdam, terwijl een laatste reeks eieren afkomstig is uit de eerste helft juni in Valkenswaard. De totale buit uit dit seizoen bedroeg 146 eieren en 8 balgen, van tezamen 30 merendeels zeer bijzondere vogelsoorten. Hoewel al deze specimens als verzameld door Baker zelf staan geregistreerd kan een deel via derden in zijn verzameling zijn beland. De meeste eieren en balgen zijn goed gelabeld, al kan men twijfel hebben aan enige locatieopgaven (zie discussie). Het materiaal werd op 24 Juli 1857 geveild in het Londense veilinghuis van J.C. Stevens (Stevens 1857). Bijzondere zaken uit het Zuid-Hollandse betroffen drie legsels van Kwakken uit de omgeving van Dordrecht (2, 3 en 4 eieren, 27 mei) en legsels van Bonte Strandloper (eenlegsel uit Giessen-Oudekerk ZH, 16 Mei), Bosruiter (tweelegsel, Ouderkerk aan den IJssel, 29 mei) en Goudplevier (tweelegsel, Giessen-Oudekerk). Met name deze laatste locaties zijn voor deze soorten twijfelachtig. Rondom Valkenswaard werd ook het nodige verzameld. Bijzonderheden betroffen eieren van Pijlstaart (één ei, 29 mei), Porseleinhoen (13 eieren), Kleinst Waterhoen (één ei, 10 juni), Grauwe Kiekendief (11 eieren uit vier nesten, w.o. een tweelegsel van 12 mei), Goudplevier (tweelegsel uit Helmond NB, 2 juni), Bonte Strandloper (vier legsels), Bosruiter (één ei, 18 mei) en Roodkopklauwier (vier eieren, drie van 12 mei uit Leende NB en één van 25 mei uit Valkenswaard). Op 18 mei schoot Baker te Valkenswaard een Hop van het nest en verzamelde de eieren. Onder de in 1856 verzamelde vogelhuiden waren ook Blauwe Kiekendief, Bonte Vliegenvanger, Grote Karekiet en Notenkraaker (zonder exacte datum).

Tabel 2. Overzicht van de door Joseph Baker in Nederland verzamelde vogelsoorten. h = huiden, e = eieren, l = legsels, (?) = lokatie onzeker. *Bird species collected by J. Baker in two regions of the Netherlands. (h = skins, e = eggs, l = clutches, ? = location uncertain).*

soort species	Oost-Brabant Valkenswaard e.o.	Zuid-Holland Rotterdam e.o.
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	-	5 e (?)
Woudaap <i>Ixobrychus minutus</i>	-	2 h, 5 e (?)
Kwak <i>Nycticorax nycticorax</i>	-	16 e
Purperreiger <i>Ardea purpurea</i>	-	4 e
Ooievaar <i>Ciconia ciconia</i>	-	2 e
Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	-	21 e
Pijlstaart <i>Anas acuta</i>	1 e	-
Zomertaling <i>A. querquedula</i>	3 e	-
Slobeend <i>A. clypeata</i>	1 e (?)	-
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	1 h	-
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	5 e	5 e
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	1 h, 5 e (2 l)	-
Grauwe Kiekendief <i>C. pygargus</i>	1 h, 20 e (9 l)	-
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	1 h (?)	-
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	-	1 h
Wateraal <i>Rallus aquaticus</i>	4 e	-
Porseleinhoen <i>Porzana porzana</i>	1 h, 24 e	10 e
Kleinst Waterhoen <i>P. pusilla</i>	1 h, 29 e	-
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	20 e (?)	1 h, 13 e
Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i>	-	4 e
Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	14 e	2 e (?)
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	1 e	-
Bonte Strandloper <i>Calidris alpina</i>	28 e	4 e
Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	1 h, 12 e	3 e
Grutto <i>Limosa limosa</i>	8 e	16 e (?)
Wulp <i>Numenius arquata</i>	6 e (?)	-
Tureluur <i>Tringa totanus</i>	17 e	3 e
Bosruiter <i>T. glareola</i>	2 h, 14 e	4 e (?)
Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	1 h, 18 e	30 e (?)
Koekoek <i>Cuculus canorus</i>	1 e	1 e
Steenuil <i>Athene noctua</i>	2 e	5 e
Hop <i>Upupa epops</i>	1 h, 22 e	6 e (?)
Draaihals <i>Jynx torquilla</i>	1 h	-
Boomleeuwrik <i>Lullula arborea</i>	3 e	-
Gele Kwikstaart <i>Motacilla flava</i>	1 h, 7 e	1 e
Witte Kwikstaart <i>M. alba</i>	2 h	-
Blauwborst <i>Luscinia svecica</i>	3 h, 4 e	1 h, 6 e (?)
Zwarte Roodstaart <i>Phoenicurus ochruros</i>	2 e (?)	-
Tapuit <i>Oenanthe oenanthe</i>	1 e	-
Sprinkhaanzanger <i>Locustella naevia</i>	1 e	-
Snor <i>L. luscinoides</i>	1 h, 12 e	23 e, 4 h (?)
Bosrietzanger <i>Acrocephalus palustris</i>	2 e	-
Kleine Karekiet <i>A. scirpaceus</i>	2 e	-
Grote Karekiet <i>A. arundinaceus</i>	1 h, 2 e	14 e
Spotvogel <i>Hippolais icterina</i>	13 e	6 e (?)
Bonte Vliegenvanger <i>Ficedula hypoleuca</i>	1 h	-
Wielewaal <i>Oriolus oriolus</i>	2 h, 32 e	-
Grauwe Klauwier <i>Lanius collurio</i>	4 h	-
Klapekster <i>L. excubitor</i>	2 h, 37 e	-
Roodkopklauwier <i>L. senator</i>	29 e	-
Notenkraaker <i>Nucifraga caryocatactes</i>	1 h	-
Ortolaan <i>Emberiza hortulana</i>	1 h, 29 e	-
<b>Totaal 52 soorten</b> <i>In total 52 species</i>	<b>431e, 31h</b> (44 spec.)	<b>209e, 9h</b> (26 spec.)



Foto H. Taylor, copyright Natural History Museum, London.

Huid van Kleinst Waterhoen, Valkenswaard, 1855, verzameld door J. Baker (Salvin Godman coll.; BMNH 1879.4.5.964). *Skin of Baillon's Crane, collected in Valkenswaard, Noord-Brabant, by Joseph Baker.*

dat al het materiaal hem werd toegezonden. In musea zijn ruim 100 eieren aanwezig die het etiket van Baker dragen, waarvan meer dan de helft uit Valkenswaard, en enkele uit Zuid-Holland en Zeeland. Rond Valkenswaard werden reeksen verzameld van Kleinst Waterhoen (negen eieren, w.o. vijf uit Klein-Borkel), Bonte Strandloper (een vierlegsel en vijf eieren), Bosruiter (twee tweelegsels, een gehalveerd volledig

legsel?) en Hop (vijf eieren van twee locaties). In de omgeving van Ouderkerk aan den IJssel werden nog een klein aantal eieren van moerasvogels verzameld, w.o. één van Kwak (13 mei) en één van Bosruiter (16 mei). Evenals in 1856 had Baker in dit jaar in Valkenswaard hulp van lokale verzamelaars. Voor de omgeving Ouderkerk aan den IJssel is het onduidelijk van wie hij hulp of materiaal verkreeg. Voor het in korte tijd verzamelen van eieren van schaarse broedvogels moet men wel hulp hebben van mensen met voldoende terrein- en soortkennis.

#### 1-25 mei 1858

Baker was dit voorjaar op expeditie in Noorwegen, zoals blijkt uit Wolley-Newton (1864-1907), dus vermoedelijk zijn alle eieren van dit jaar, afkomstig uit Valkenswaard en Ouderkerk aan den IJssel, door anderen verzameld. In totaal werden 11 losse eieren en 12 legsels aangetroffen met een Baker-etiket, tezamen slechts 54 eieren. Uit dit voorjaar dateren enige bijzondere eieren uit de omgeving van Valkenswaard, namelijk van Kleinst Waterhoen (één ei van 10 juni bij Klein-Borkel), Bosruiter (een zeer vroeg ei van 11 mei) en van Hop (vierlegsel).

#### 7 mei - 6 juni 1859

Er werden vijf legsels en acht losse eieren aangetroffen daterend uit dit jaar, verzameld in Zuid-Holland en Noord-Brabant. De meest bijzondere zijn enige legsels van Snorren uit Zuid-Holland en West-Brabant. Opmerkelijk zijn twee legsels en drie losse eieren van Kluut opgegeven als verzameld te Helvoirt en Valkenswaard.

#### 7-24 mei 1860

Uit dit jaar werden 41 eieren van 9 soorten aangetroffen, waaronder slechts 4 volledige legsels. Deels is het labelen hiervan onvolledig gedaan, want aan de helft van de eieren ontbreken de precieze datums en vindplaatsen. Bijzondere eieren uit Valkenswaard zijn die van Porseleinhoen (1 van 20 mei), Kleinst Waterhoen (1), Bonte Strandloper (6 eieren van 7, 11 en 20 mei), Bosruiter (3 eieren van 24 mei) en 4 kluten-eieren met wederom als vindplaatsopgave Helvoirt (Noord-Brabant).

#### 1861-1864, 1876, 1887

Niet bevestigd door datums uit musea is het bezoek dat Baker in 1861 aan Valkenswaard zou hebben gebracht (van Oorschot 1974: 246). Baker lijkt na zijn drie bezoeken in de jaren 1855-1857 zelf niet meer in Nederland te hebben verzameld. Het materiaal van nadien moet hem via zijn eerder gelegde contacten met verzamelaars ter plaatse zijn toegespeeld. Er werden uit deze laatste periode nog 45 eieren aangetroffen en zes balgen door Baker verzameld of verworven, uit zowel Valkenswaard en Ouderkerk aan den IJssel als uit de provincie Friesland. In 1861 werden niet minder dan 50 eieren van



Foto H. Taylor, copyright Natural History Museum, London.

Vier eieren van Kleinst Waterhoen verzameld in juni 1855 door J. Baker te Valkenswaard (Salvin Godman collectie; Oates, Catalogue of Eggs in BMNH Vol. 1 p. 118). *Eggs of Baillon's Crake, collected in Valkenswaard, Noord-Brabant, June 1855 by Joseph Baker.*

Kluut uit Friesland verkregen (waarvan 40 nu vermist zijn); mogelijk kocht Baker ze op de Londense markt, waar veel vogels en eieren uit Friesland werden aangevoerd (Cott 1953). Een bijzonder legsels uit deze jaren uit Valkenswaard is nog een vierlegsels van Kleinst Waterhoen (mei 1862), terwijl ook het ongelocaliseerde vierlegsels van Bosruiter van mei 1887 vermoedelijk uit Valkenswaard of omgeving afkomstig is. Ook ontving Baker nog in 1864 een vijflegsels van Lepelaar uit Ouderkerk aan den IJssel (waar de kolonie tien jaar later door drooglegging werd verdreven), en twee legsels van Strandplevier uit Brielle (ZH) van 1 mei 1876.

#### Ongedateerd

Niet minder dan 390 eieren (55% van Bakers eiercollectie) en 35 balgen hebben onvoldoende datumaanduiding. Van 150 eieren en 12 balgen van tezamen 33 vogelsoorten ontbreekt zelfs iedere jaaropgave. Tussen dit volledig ongedateerde materiaal zitten nog diverse interessante vogels en legsels, zoals twee balgen en één vijflegsels van Woudaap, 5 eieren van Roerdomp waaronder één uit Zierikzee, twee legsels van Kwak uit Zuid-Holland, waaronder een vierlegsels van 7 mei, een balg van een mannetje Rode Wouw uit Valkenswaard, een drielegsels van Blauwe Kiekendief, drie balgen en twee legsels met zes en vier eieren van Kleinst Waterhoen, zeven eieren van Goudplevier, een balg van Bosruiter, een vierlegsels van Hop uit Valkenswaard, en een balg van Draaihals eveneens uit Valkenswaard.

#### ANALYSE EN DISCUSSIE

Hoe bijzonder ook vanuit hedendaags gezichtspunt, de in Oost-Brabant door Baker verzamelde soorten zijn karakteristiek voor uitgestrekte heideterreinen, overstromende beekdalen en kleinschalige akkergebieden. Hierdoor geeft de collectie een waardevol tijdsbeeld van de toenmalige vogelstand rond Valkenswaard (zie tabel 2). Ook andere Engelse verzamelaars actief in Valkenswaard zoals William M. Bridger in 1855 en Henry Seebohm in 1876 kwamen met soortgelijke buit thuis (Bridger 1855, Seebohm 1876).

Minder betrouwbaar is het in Zuid-Holland verzamelde materiaal, aangezien geen enkele historische bron het broeden van Goudplevier en Bosruiter in deze omgeving bevestigt. Nogal eens was het de gewoonte om materiaal toe te schrijven aan de locatie waarvandaan het verscheept of verkocht was. Zo zijn bijvoorbeeld alle in het BMNH gelabelde Geelpluimhoningeters *Lichenostomus melanops cassidix* gelabeld 'Sydney' of 'Port Essington', terwijl de soort traditioneel in een klein gebiedje voorkomt ten Noordoosten van Melbourne, Australië, hier vele honderden kilometers vandaan. Ook bij Bakers materiaal is niet in alle gevallen zekerheid te verkrijgen of de door Baker (c.q. de collectiehouders) vermelde verzamellocaties kloppen. Van systematische vervalsingen lijkt echter geen sprake te zijn.

Om de verdere betrouwbaarheid van Baker als eierverzamelaar vast te stellen is ook gekeken naar de legselgrootte van zijn eierspecimens. Aangetroffen zijn 165 afzonderlijke eieren; 50 tweelegsels, 27 drielegsels, 30 vierlegsels, 15 vijflegsels,

12 zeslegsels, een zevenlegsel van Klapekster (realistisch), een achtlegsel van Ortolaan (normaal gemiddeld 4.5-4.8), een negenlegsel van Tapuit (gemiddeld 5.5, dus ongeloofwaardig), twee maal 10 eieren van Porseleinhoen (is mogelijk, zie onder), 17 en 18 eieren van Zwarte Stern (gemiddeld 2.9 eieren per legsel, dus minimaal zes legsels). Voor deze evaluatie is uitgegaan van de gemiddelde legselgrootten van Kleinst Waterhoen (7.4), Porseleinhoen (10.3), Bosruiter (4, soms 3), Goudplevier (idem), Bonte Strandloper (4), Roodkopklauwier (5-6) en Klapekster (4-7) (Cramp *et al.* 1983, Perrins *et al.* 1993). Dan lijkt het er op dat Baker ofwel geen volledige legsels te pakken kon krijgen, ofwel deze splitste voor de handel. Dat laatste is uit commerciële motieven begrijpelijk maar doet afbreuk aan de oölogische waarde van Bakers verzamelwerk. Het verschijnsel van onvolledige legsels of losse eieren is overigens een normaal fenomeen in eierverzamelingen.

Toch staat Baker met het dateren en lokaliseren van ongeveer de helft van zijn specimens in de moderne traditie van het wetenschappelijk verzamelwezen, terwijl een dergelijke aanpak toen zeker nog niet algemeen gangbaar was. Omdat naturaliahandelaren niet altijd op de hoogte waren van precieze verzamellocaties en -datums, en dergelijke handel slechts een nevenactiviteit was bij hun commerciële vogel- en eierhandel, zou daarin ook een oorzaak kunnen liggen van onvolledige achtergrondgegevens.

## DANKWOORD

Op de eerste plaats dank aan de curatoren die ons toegang verleenden tot museumcollecties in Engeland: Michael Brooke and Ray Symonds (University Museum of Zoology, Cambridge); Henry McGhie (Manchester Museum, University of Manchester) en Robert Prys-Jones, Mark Adams, Alison Harding, Harry Taylor (foto's), Douglas Russell en Michael Walters (British Museum of Natural History, Tring). Boena van

Justin J.F.J. Jansen, Ravelijn 6, 5361 EJ Grave; justin.jansen@gmail.com  
 Ruud Vlek, Spuistraat 302, 1012 VX Amsterdam; ruudvlek@gmail.com

Noorden gaf nuttig commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

## LITERATUUR

- Bridger W. 1855. Notes from a bird-nesting expedition to the South of Holland. *The Naturalist* V: 271-272.
- Cott H.B. 1953. The exploitation of wild birds for their eggs. *The Ibis* 95: 634-675.
- Cramp S.(ed.) *et al.* 1983. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa Vol. 3. Waders to Gulls. Oxford University Press, Oxford.
- Dresser H.E. 1905-1910. Eggs of the birds of Europe. London.
- Gould J. 1841-1842. Monograph of the *Macropodidae* or family of Kangaroos. London.
- Gould J. 1845-1863. The mammals of Australia (13 vols.). London.
- Gould J. 1848. An introduction to the birds of Australia. London.
- Morris P.A. 2004. Edward Gerrard and Sons: a taxidermy memoir. MPM Publishing, Ascot.
- Oates E.W., S.G. Reid & R. Ogilvie Grant 1901, 1902 & 1903. Catalogue of the collection of birds' eggs in the British Museum (Natural History). British Museum (Natural History), London.
- van Oorschoot J.M.P. 1974. Vorstelijke vliegers en Valkenswaardse valkeniers sedert de zeventiende eeuw. Stichting Zuidelijk Historisch Contact, Tilburg.
- van Pelt Lechner A.A. 1917. Overzicht der specimina in 'Ootheca Wolleyana' als uit Nederland afkomstig vermeld staande. *Ardea* 6: 21-31.
- Perrins C.M. (ed.) *et al.* 1993. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa Vol. 7: Flycatchers to Shrikes. Oxford University Press, Oxford.
- Schlegel H. & A.H. Verster van Wulverhorst 1844-1853. *Traité de Fauconnerie*. Arnz & Co., Leiden.
- Seebohm H. 1876. Journal of an ornithological trip to Holland 1876. University of Cambridge, Department of Manuscripts (M.S.Add.4472).
- Stevens J.C. 1857. To Egg Collectors. Advertentie in *The Athenaeum* nr. 1551, 18 juli 1857: 895.
- Sharpe R. 1906. Birds. In: E. R. Lankester (ed.): The history of the collections contained in the Natural History departments of the British Museum. Vol II (3). London.
- Tree I. 1991. The ruling passion of John Gould. A biography of the bird man. Barrie & Jenkins, London.
- Wolley J. & A. Newton 1864, 1902, 1905, 1907. *Ootheca Wolleyana*: an illustrated catalogue of the collection of birds' eggs, begun by the late John Wolley, Jun., M.A., F.Z.S., and continued with additions by the editor Alfred Newton. 2 delen (4 secties). R.H. Porter, London.

## Joseph Baker, a British bird collector in the Netherlands in the mid-19<sup>th</sup> century

In the 19<sup>th</sup> century several British bird collectors visited the Netherlands. The main area which drew their interest for bird-nesting was the southeastern part of the province of Noord-Brabant, around the village of Valkenswaard. Among them was a taxidermist from Cambridge, Joseph Baker (1813-1893). His collecting activities from that period are discussed, as they form one of the earliest accounts of breeding birds in a

particularly bird-rich area in The Netherlands. Among the bird eggs and skins that he collected are several of rare bird species which have long disappeared as breeding birds from the area and the Netherlands at large, such as Wood Sandpiper *Tringa glareola* and Golden Plover *Pluvialis apricaria*, Hoopoe *Upupa epops*, Woodchat Shrike *Lanius senator* and Ortolan Bunting *Emberiza hortulana*.